

Świebodzin-Poznań, 27 maja 2010 r.

**Generalny Dyrektor
Ochrony Środowiska
Warszawa**

W związku z pracami nad uzupełnieniem sieci Natura 2000, przekazujemy informacje o najnowszej – uzyskanej w latach 2010-2012 - wiedzy naukowej o występowaniu w Polsce niektórych gatunków i siedlisk przyrodniczych, wymagających wyznaczenia dla nich obszarów Natura 2000. Wiedza ta, w naszej ocenie, powinna przełożyć się na zgłoszenie do Komisji Europejskiej nowych obszarów Natura 2000 albo na powiększenia niektórych obszarów już wyznaczonych. Przedstawiamy uzasadnienie tego stanowiska, a także propozycje obszarów wymagających wyznaczenia lub powiększenia. Uprzejmie prosimy o rozważenie tych propozycji i ich uwzględnienie, niezależnie od utworzenia obszarów wskazanych z nazwy w konkluzjach Bilateralnego Seminarium Biogeograficznego.

W niniejszym liście przekazujemy propozycje dotyczące lipiennika Loesela oraz wybranych siedlisk przyrodniczych. Wcześniej przekazaliśmy propozycję wyznaczenia obszaru na Bałtyku dla parposza i morświna. W najbliższym czasie prześlemy dodatkowo propozycje dotyczące obszarów chroniących ssaki – przede wszystkim nietoperze.

Obszary uzupełniające dla lipiennika Loesela (*Liparis loeselii*)

W wyniku Bilateralnego Seminarium Biogeograficznego w marcu 2010 r. sieć obszarów wyznaczonych w regionie kontynentalnym Polsce dla tego gatunku została uznana za niewystarczającą (IN MOD), a jako niezbędne do dodania do sieci obszary wskazano: Torfowiska w Dolinie Prośny oraz Łąki w Ślawkowie. W regionie alpejskim gatunek w Polsce nie występuje.

Jednak, w wyniku realizacji projektu "*Programy ochrony torfowisk alkalicznych (7230) oraz związanych z nimi zagrożonych gatunków...*", finansowanego ze środków EFRR za pośrednictwem V osi Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, a zakończonego w 2012 r., uzyskana została nowa wiedza na temat występowania lipiennika Loesela w Polsce.

W ramach projektu prowadzona była inwentaryzacja i weryfikacja stanowisk gatunku. Odnaleziono nowe jego stanowiska i populacje. W świetle wyników projektu, większość stanowisk gatunku w regionie kontynentalnym została wprawdzie ujęta w sieci, ale ujawniają się problemy w ujęciu regionalnym (luki geograficzne). W szczególności:

- Na Mazowszu, gdzie znane są obecnie 4 stanowiska lipiennika, w sieci ujęte są tylko dwa z nich (Pakosław i Torfy Orońskie). W każdym z nich jednak liczebność lipiennika wynosi zaledwie kilka osobników. Poza siecią pozostają natomiast liczne populacje na dwóch położonych w bezpośrednim sąsiedztwie torfowisk Drzesno i Nałęczin – tworzące największe skupienie lipiennika na Mazowszu (populacja ponad 100 osobników, znajdująca się obecnie we właściwym stanie ochrony; częściowo chroniona w rezerwacie przyrody).
- W województwie warmińsko-mazurskim ujęto w sieci wprawdzie aż 18 z 24 stanowisk, w tym dużą populację w Ostoi Iławskiej, ale największa i trzecia pod względem liczebności populacja w województwie –

odpowiednio: na torfowisku Sikory Juskie i nad. jez. Kirszniter – pozostają poza siecią. Te niewielkie torfowiska warto włączyć do sieci, bo umożliwiłoby to skuteczną ochronę istotnych zasobów lipiennika.

- W województwie śląskim w sieci jest wprawdzie uwzględniona największa populacja w Kuźnicy Wareżynskiej, ale należy pamiętać, że znajduje się ona w złym (U2) stanie ochrony - doszło tam do poważnych zniszczeń siedliska lipiennika, a dotychczasowe działania RDOŚ w Katowicach, podejmowane dla naprawy szkód, nie są satysfakcjonujące. Warto uzupełnić ujęcie przez włączenie liczącej ponad 1000 osobników i znajdującej się we właściwym stanie ochrony populacji w Szczakowej, a także nieco mniejszej, lecz ważnej, populacji nad jez. Pogoria 1.

Uważamy, że zgłaszana w 2012 r. propozycja uzupełnień sieci dla lipiennika Loesela powinna być oparta na stanie wiedzy z 2012 r., a nie ograniczona tylko do obszarów wskazanych w konkluzjach Seminarium na podstawie stanu wiedzy z wiosny 2010 r.

Proponujemy w związku z tym, by dla lipiennika Loesela wyznaczyć dodatkowo jeszcze 5 obszarów:

1. **Drzesno** – 95,3 ha - jezioro i sąsiadujące mechowisko z największą na Mazowszu (!) populacją lipiennika, obszar objąłby dwa sąsiadujące ze sobą torfowiska alkaliczne Drzesno (rezerwat przyrody) i Nałęczin
2. **Szczakowa** – 107,4 ha – torfowiska z populacją ok. 1000 lipienników, potrzebne do włączenia do sieci. Biorąc pod uwagę, że we włączonym do sieci obszarze "Lipienniki w Dąbrowie Górniczej" doszło do poważnych zniszczeń siedliska lipiennika, a dotychczasowe działania RDOŚ w Katowicach podjęte w trybie art 37 i ustawy szkodowej nie są satysfakcjonujące; wzmocnienie ujęcia w sieci Natura 2000 populacji lipiennika Loesela w tym rejonie wydaje się więc tym bardziej potrzebne.
3. **Młaki nad Pogorią** – 6,2 ha, duża populacja lipiennika, warta uwzględnienia w sieci; uzasadnienie jak wyżej.
4. **Sikory Juskie** – 60,1 ha z mechowiskiem z populacją ok. 1200 lipienników (największa populacja w woj. warmińsko-mazurskim, jedna z większych w Polsce), ze wszech miar warta włączenia do sieci.
5. **Kirszniter** - 12,0 ha: dobrze wykształcone i zachowane śródleśne mechowisko z populacją kilkuset lipienników (jedna z większych w warmińsko-mazurskim), a poza tym bardzo wartościowe i cenne florystycznie torfowisko.

Nadmieniamy, że Klub Przyrodników chce w przyszłości kontynuować swoje zaangażowanie w ochronę lipiennika Loesela w skali całego kraju. Warunkiem do tego jest możliwość pozyskiwania środków z instrumentu LIFE, a to jest i zapewne będzie warunkowane włączeniem ważnych stanowisk gatunku do sieci Natura 2000.

Obszary uzupełniające dla siedliska 7230 (torfowiska alkaliczne)

W wyniku Bilateralnego Seminarium Biogeograficznego w marcu 2010 r. ujęcie tego siedliska w sieci Natura 2000 zostało wprawdzie uznane za wystarczające (SUF), ale postęp wiedzy o jego występowaniu w latach 2010-2012 powinien być obecnie przesłanką do ponownego otwarcia analizy biogeograficznej.

W wyniku realizacji projektu „Programy ochrony torfowisk alkalicznych (7230) oraz związanych z nimi zagrożonych gatunków...”, finansowanego ze środków EFRR za pośrednictwem V osi Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, a zakończonego w 2012 r., przeprowadzona została w skali kraju inwentaryzacja i weryfikacja występowania siedliska. Zasadniczo zmienia ona obraz wiedzy o występowaniu i stanie zachowania tego typu siedliska w Polsce. Dotychczas zasoby tego siedliska w naszym kraju szacowano, wg różnych źródeł, od ok. 35 tys. ha do ok. 100 tys. ha, podczas gdy przeprowadzona inwentaryzacja i weryfikacja terenowa potwierdziła występowanie mechowisk z charakterystyczną roślinnością zaledwie na powierzchni ok. 8 tys. ha (z czego ok. 70% stanowią torfowiska alkaliczne w dolinie Biebrzy), z których zaledwie 4,7% powierzchni płatów (mniej niż 700 ha w skali Polski!) znajduje się we właściwym stanie ochrony.

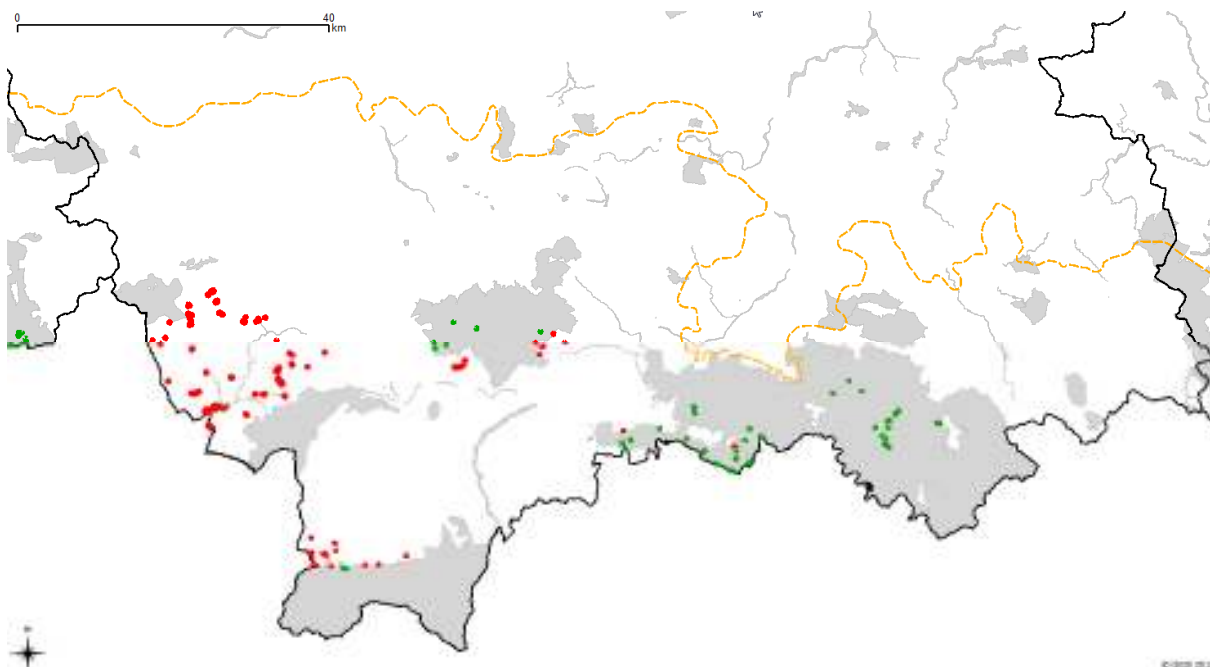
W regionie kontynentalnym, choć w skali całego regionu większość torfowisk alkalicznych jest włączona do sieci, zaznaczają się dwie wyraźne luki geograficzne:

- Na Mazowszu w sieci ujęto zaledwie 2,6 ha torfowisk alkalicznych, co stanowi zaledwie 1,05% zasobów siedliska w regionie. Jest to efekt pominięcia w sieci dwóch dużych torfowisk: Serafin i Kłocie Raciąskie, o powierzchni odpowiednio 95 i 137 ha.

- W województwie pomorskim ujęcie torfowisk alkalicznych w sieci jest zaskakująco niskie i wynosi zaledwie 23% ich powierzchni. Jest to głównie efekt dotychczasowego pominięcia w sieci obszaru Dolina Słupi (co, mamy nadzieję, zostanie wkrótce naprawione), oraz efekt objęcia obszarem Dolina Debrzynki wyłącznie torfowisk po lewej stronie rzeki Debrzynka (w woj. wielkopolskim), a pominięcia pomorskiej części tego spójnego kompleksu torfowisk, leżącej na prawym brzegu rzeki.

W regionie alpejskim inwentaryzacje w latach 2010-2011 przyniosły odkrycia zasadniczo zmieniające wiedzę o występowaniu torfowisk alkalicznych w Karpatach. Dotychczas występowanie siedliska 7230 znane było w formie licznych, ale bardzo drobnych powierzchniowo, mlak, rozproszonych w kompleksach górskich. Latem 2010 r. odkryto jednak, a w 2011 r. dodatkowo zweryfikowano, płaty dużych, kilku- lub nawet kilkunastohektarowych torfowisk alkalicznych na Orawie. Orawa okazała się w ogóle najważniejszym w regionie alpejskim skupieniem torfowisk alkalicznych, a nie zostały one w ogóle włączone do sieci.

W wyniku inwentaryzacji i weryfikacji siedliska w regionie alpejskim okazuje się, że do sieci Natura 2000 włączonych jest obecnie zaledwie 7% powierzchni torfowisk alkalicznych w tym regionie biogeograficznym. Na ten wynik rzutuje przede wszystkim zupełny brak ochrony torfowisk na Orawie w woj. małopolskim (w skali województwa małopolskiego do sieci włączonych jest zaledwie 3,8% powierzchni torfowisk alkalicznych!). Wynik ten jest wystarczającą przesłanką do rewizji konkluzji Bilateralnego Seminarium Biogeograficznego – dotychczasowe ujęcie siedliska w sieci Natura 2000 nie może być uznawane za wystarczające.

Rys.: torfowiska alkaliczne (7230) w alpejskiej części woj. małopolskiego. Czerwone – nie włączone do sieci Natura 2000, zielone – w obszarach siedliskowych Natura 2000. Zaznaczono obszary siedliskowe Natura 2000 i granicę regionu biogeograficznego.

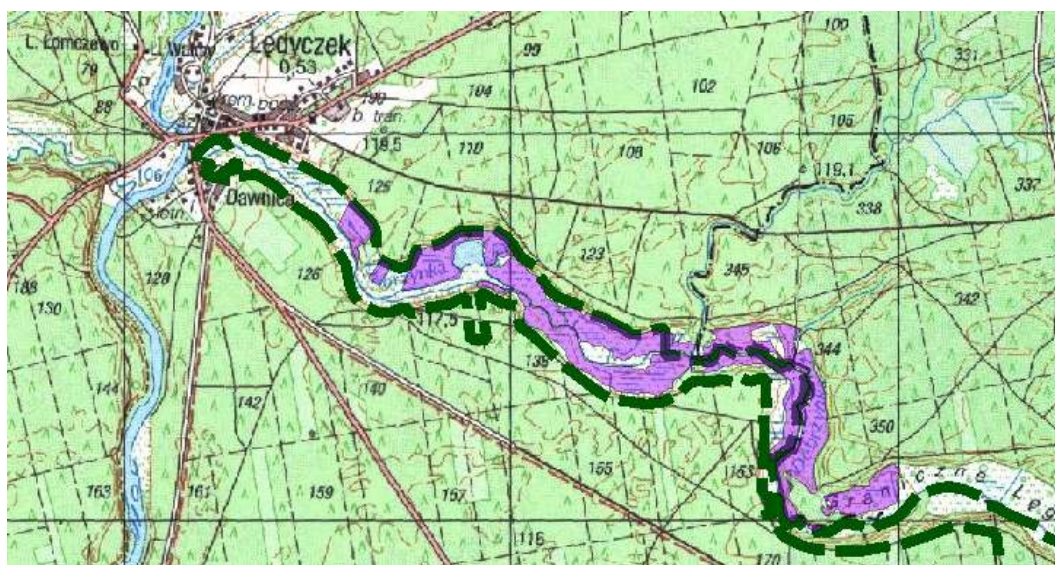
Proponujemy w związku z tym, by dla siedliska 7230 wyznaczyć dodatkowo jeszcze 4 obszary i przypominamy o konieczności skorygowania granic co najmniej 1 obszaru:

6. **Torfowisko Serafin** – 322,6 ha, woj. mazowieckie, region kontynentalny - największe żywe mechowisko i torfowisko przejściowe w woj. mazowieckim, trzon proponowanego obszaru stanowi rezerwat przyrody Torfowisko Serafin.
7. **Kłocie Raciąskie** – 188,1 ha, woj. mazowieckie, region kontynentalny - jedyne i wielkie kłociowisko w mozaice z mechowiskami (7230) i ramienicowymi oczkami wodnymi (3140)¹ w woj. mazowieckim. Obiekt generalnie bardzo cenny przyrodniczo. Głównym walorem obiektu jest torfowisko nakredowe i mechowiska –dotychczasowe pominięcie tego obiektu było wielkim przeoczeniem; uważamy że należy dodać go do sieci.
8. **Mechowiska Bembeńskie** - 11,9 ha, woj. małopolskie, region alpejski - trzy torfowiska alkaliczne w dolinie potoku Bembeńskie na Orawie. Jedno z nich należy do najcenniejszych torfowisk alkalicznych w Polskich Karpatach - z wypływami wapiennych wód i z wytrącającą się martwicą

¹ Ujęcie siedliska 3140 w regionie kontynentalnym zostało w konkluzjach Bilateralnego Seminarium Biogeograficznego uznane za niewystarczające

wapienną, trawertynami, szeregiem wskaźnikowych, unikatowych gatunków roślin (m. in. *Pinguicula vulgaris*, *Carex davalliana*). Obiekt został odkryty dopiero podczas inwentaryzacji przyrodniczej latem 2010 r.

9. **Mechowiska Orawskie** – 79,0 ha, woj. małopolskie, region alpejski - trzy dobrze wykształcone torfowiska alkaliczne. Obiekty odkryte dopiero podczas inwentaryzacji przyrodniczej latem 2010 r. Jeden z obiektów to unikatowy i wyjątkowo cenny przykład kompleksu współwystępujących torfowisk różnych typów – torfowisko alkaliczne okala „orawskie” torfowisko wysokie, nie włączone dotychczas do obszaru Torfowiska Orawsko-Nowotarskie, są tam też płyty boru bagiennego i torfowiska przejściowego.
10. **Dolina Debrzynki PLH300047 (powiększenie)** – przypominamy o wcześniej już zgłaszanej potrzebie korekty granic tego obszaru Natura 2000. Jest to dolina rzeki wypełniona kompleksem torfowisk alkalicznych – uznana za obszar Natura 2000 dla ochrony tych torfowisk, jednak obszar ten wyznaczono omyłkowo tylko w województwie wielkopolskim, pomijając równie cenną część kompleksu torfowiskowego sięgającą na teren województwa pomorskiego:

Rys.: Torfowiska nad Debrzynką. Kolor fioletowy – torfowiska alkaliczne (7230), zielona linia – obszar Natura 2000 (błędnie wyznaczony tylko na lewym brzegu rzeki, tj. w woj. wielkopolskim)

Nadmieniamy, że Klub Przyrodników chce w przyszłości kontynuować swoje zaangażowanie w ochronę siedliska przyrodniczego 7230 w skali całego kraju. Obecnie uzyskaliśmy projekt LIFE na ten cel, musieliśmy jednak wyłączyć z niego wszystkie obiekty nie włączone do sieci Natura 2000. Warunkiem skutecznej i systemowej ochrony torfowisk alkalicznych w Polsce w przyszłości jest możliwość pozyskiwania środków z instrumentu LIFE, a to jest i zapewne będzie warunkowane włączeniem torfowisk do sieci Natura 2000.

Powiększenia obszarów dla skutecznej ochrony muraw kserotermicznych (6210)

W wyniku Bilateralnego Seminarium Biogeograficznego w marcu 2010 r. ujęcie tego siedliska w sieci Natura 2000 w kontynentalnym regionie biogeograficznym zostało uznane za niewystarczające (IN MOD). W konkluzjach Seminarium wskazano wprawdzie – na podstawie stanu wiedzy z 2010 r. – nazwy obszarów wymagających powiększenia. Jednak, w wyniku prac inwentaryzacyjnych i poszukiwawczych, realizowanych w ramach naszego zaangażowania w ochronę siedliska 6210 w Polsce, w latach 2010-2012 zidentyfikowaliśmy jeszcze inne kluczowe dla muraw kserotermicznych miejsca, w których granice obszarów Natura 2000 powinny być skorgowane tak, by objąć cenne murawy:

Uważamy, że zgłaszana w 2012 r. propozycja uzupełnień sieci dla muraw kserotermicznych powinna być oparta na stanie wiedzy z 2012 r., a nie ograniczona tylko do obszarów wskazanych w konkluzjach Seminarium na podstawie stanu wiedzy z wiosny 2010 r.

Proponujemy w związku z tym, by dla siedliska 6210 dokonać korekt granic 3 obszarów:

11. **Ostoja Nadbużańska PLH140011 (powiększenie)** – potrzebne jest jej powiększenie o 141,5 ha, o murawy koło Mielnika – Są to cenne i zupełnie unikatowe w tym regionie murawy kserotermiczne na

zbozczach Doliny Bugu. Konieczność ich włączenia w granice obszaru Natura 2000 była podnoszona już od 2007 r., w opracowywanym wówczas "Programie Lokalnej Współpracy", z nieznanymi przyczynami nie została dotychczas zrealizowana. Trzon terenu to rezerwat Góra Uszeście i zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Głogi”.

12. **Przełom Wisły w Małopolsce PLH060045 (powiększenie)** – potrzebne jest jej powiększenie o 49,5 ha, o cenne murawy koło Solca n. Wisłą. Trzon proponowanego do włączenia do obszaru Natura 2000 terenu to projektowany rezerwat „Raj” i istniejący malutki rezerwat „Sadkowie”.
13. **Dolna Odra PLH320047 (powiększenie)** – potrzebna jest pilna realizacja powiększenia obszaru o płyty muraw, którego projekt został wypracowany w planie zadań ochronnych dla tego obszaru, sporządzonym przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie

Nadmieniamy, że Klub Przyrodników, PTOP „Salamandra” i inne organizacje zamierzają w przyszłości kontynuować swoje zaangażowanie w ochronę siedliska przyrodniczego 6210. Warunkiem skutecznej i systemowej ochrony muraw kserotermicznych w Polsce w przyszłości jest możliwość pozyskiwania środków z instrumentu LIFE, a to jest i zapewne będzie warunkowane włączeniem muraw do sieci Natura 2000.

Propozycje dla innych typów siedlisk

Przekazujemy także dwie, warte rozważenia, propozycje obszarów Natura 2000, stanowiące wynik postępu wiedzy uzyskanego w ramach innych prac:

14. **Murawy nad Dolną Narwią** – 316 ha – 7 fragmentów w dolinie Narwi z najlepiej wykształconymi i zachowanymi murawami ciepłolubnymi ze zw. *Koelerion* (siedlisko 6120) na Mazowszu. Odkrycie tych muraw jest wynikiem projektu inwentaryzacji muraw, mokradel i łąk w woj. mazowieckim, zrealizowanego przez Instytut Techniczno-Przyrodniczy w Falentach. Zwracamy uwagę, że w wyniku Bilateralnego Seminarium Biogeograficznego w 2010 r. sieć obszarów wyznaczonych w Polsce dla siedliska 6210 została uznana za niewystarczającą (IN MOD) i choć na Seminarium wskazano - na podstawie ówczesnego stanu wiedzy - obszary, które powinny być dodane, to naszym zdaniem zgłaszana w 2012 r. propozycja uzupełnień sieci powinna być oparta na stanie wiedzy z 2012 r., a nie ograniczona tylko do obszarów wskazanych w 2010 r. Należałoby więc uwzględnić w niej także murawy nad Narwią.
15. **Pogoria III** – 214,2 ha - jeden z najlepiej wykształconych w Polsce (10 gat. ramienic, do tego *Niella* sp., *Nitellopsis* sp., *Tohypella* sp. – inne głony makrofitów z tej rodziny) płatów łąk ramienicowych (siedlisko 3140), wykształcający się w prawie oligotroficznym zbiorniku sztucznego pochodzenia. W południowej Polsce nie ma w sieci żadnych jezior ramienicowych w sieci Natura 2000, a wskazany zbiornik stanowi ostoję rzadkich ramienic o randze europejskiej. Europejski „Habitat Interpretation Manual” nie precyzuje, że chronione są tylko naturalne zbiorniki, wiele ostoi tego siedliska, np. w Niemczech, to zalane kamieniołomy. Zwracamy uwagę, że w wyniku Bilateralnego Seminarium Biogeograficznego w 2010 r. sieć obszarów wyznaczonych w Polsce dla siedliska 3140 została uznana za niewystarczającą (IN MOD) i choć na Seminarium wskazano - na podstawie ówczesnego stanu wiedzy - obszary, które powinny być dodane, to naszym zdaniem zgłaszana w 2012 r. propozycja uzupełnień sieci powinna być oparta na stanie wiedzy z 2012 r., a nie ograniczona tylko do obszarów wskazanych w 2010 r. Należałoby uwzględnić w niej także ten obszar.

W przypadku zaistnienia takiej potrzeby, jesteśmy gotowi udzielić dalszych wyjaśnień na temat powyższych propozycji.

z poważaniem

Robert Stańko
Prezes Klubu Przyrodników
1 Maja 22, 66-200 Świebodzin, Polska

Andrzej Kepel
Prezes PTOP „Salamandra”
Stolarska 7/3, 60-788 Poznań

Do wiadomości, z prośbą o wyrażenie swojej opinii i ewentualne poparcie naszego wniosku do GDOŚ:

- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Białymstoku
- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku
- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Katowicach
- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Krakowie
- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie
- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie
- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Szczecinie

Załącznik:

- Płyta CD – proponowane granice (shp) i SDF obszarów